
PAMFLET
1567

Dissertatiuncula
SUPER

INDVCIIS
BELLI BELGICI.

Auctore
LATINO PACATO.

ANNO
M. DC IX.

visu
dus
nau
aug
grat
tur
qua
ad e
pac
tun
clad
qua
dum
non
pser
cert
litat
quis

Dissertatiuncula. SUPER *INDUCIIS.*

Uemadmodum iis, qui in magno mari periculis ac tempestatibus diu multumque jacti sunt, nihil exoptati⁹ votis, nihil auspicatius visu potest evenire, quàm si Gemellorum sydus cælo lumen suum exerat, unde præscia nautarum corda spé propinquæ serenitatis augurari solent: ita non est dubitandũ quin gratissima voluptate ac lætitia perfundantur mentes bonorum omnium, postquam induciarum lux quasi signum extulit ad exspectandum inde fidam & perpetuam pacem, quæ sola potest in solido locare fortunas & incolumitatem Belgarum, post tot clades atque calamitates quæ jam per annos quadraginta miseros cives crudelem in modum afflixerunt. Ac licet publica securitas nondum voti sui robur ac fiduciam assumpserit: tamen maxima res effecta est, ex quo certa spes affulsit diuturnas à bello & hostilitate ferias conventum iri. Nam & optimus quisq; confidit, & prudentissimus præsagit

fore ut semel degustata quietis atq; otii dulcedine facilis sit futura concordia inter fratres & consortes populos, bonumque illud, quod initio certis temporũ spatiis includebatur, proprium tandem ac perpetuum evadat. Nam quis est tam expers humanitatis, tam ab omni fœdere aversus, tam ab ipsa natura degener quem bella discordięq; civium sua sponte delectent? qui non malit ad tranquillitatis portum appellere, quàm cõtinuis turbarum pugnarumq; fluctibus inquietari. Sed incidunt aliquando necessitates, & angustiæ rerum hujusmodi, ut viri fortes nõ possint aliter vitam & salutem suam ab injuriis & intolerabili sævitia propugnare, quàm si in Martiũ, ut sic dicã, hunc campũ descendant, non ut præturas aut consulatus ambiant, sed ut sanguinem suum ut conjuges ac liberos tueantur, & quidquid apud gentes sanctum habetur. Talis cogitatio apud benignos rerum humanarum arbitros aut veniam nobis, aut etiam aliquam generosæ indolis ac fortitudinis laudem assignabit. Neq; enim ulla magis legitima causa est arma capiendi, quam servitutis depulsio, quàm vitæ & incolumitatis tutela contra vim & immoderatã dominationem potentiorum. Sed faustis potius, & secũdis omnibus prosequi convenit exspectationem beati sta-

ti ſtatus qui jam in limine præſto eſſe ſperatur; quàm obductas cicatrices refricare dicendo: quanquam grata ſolet eſſe, & ſolatium adfert gravia paſſis ſecura commemoratio præteritarum calamitatum.

---- Et quæ perferre moleſtum
Antè fui meminiſſe juvat,

poſtquam ad finem mala pervenerunt. Ut enim iis qui ex gravi morbo recreati ſunt jucundior eſt fructus, & acrior ſenſus reſtitutę in integrum valetudinis, quàm ſi nunquã ægri fuiſſent: ita nemo melius bona ſua novit, quàm ii quos ſævi labores, & ambigui caſus plurimum exercuerunt. Intelligamus igitur felicitatem noſtram & eam gratis animis interpretemur, ſepoſitis malignis ſuſpicionibus quæ tamdiu hoc beatę pacis negotium prorogaverunt. Libens aſſentior iis qui providam & ſapientem diffidentiam opinantur eſſe firmiſſimum adverſus fraudes & inſidias munimentum, ſecuritatem: contrà patêre ad ictus, nec quenquam facilius opprimi quàm qui nihil metuat. at ſi in alterutram partem peccandum ſit, ſatius eſſe vanis moveri, & omnia tuta timere, quàm inani credulitate velut hamo ineſcari. Sed habeat hæc diligens cautio locum, ut quæ provideri humano conſilio poſſunt antè cõmentemur, & animo pręcioiamus, ne veniẽ-

dum sit ad illam incõsiderantiæ excusationẽ NON PUTARAM, quam scopulo pejus formidare debent ii quibus populi salus cõcreditur. In hac parte non possumus esse nimium timidi minusque proni ad benè sperandum: heic decet unumquemq; pro communi bono, ut cum Latino rege loquar.

Cõsulere, atq; omnis metuẽtẽ expẽdere casus.

At verò sequestranda est intẽpestiva morositas, & nimia sollicitudo, si futura sit impedimento quo minus res maximè utiles ac salutares ad optatũ & felicẽ exitum perducãtur: Facerẽ temerè, & privati hominis modũ ac modestiã excederẽ, si curiosius inquirere auderẽ in actiones eorũ q sedẽt ad clavũ imperii quorũ curę ac vigilantię pmittitur, ut videãt ne quid respublica detrimẽti capiat. nefas sit dubitare quin tanto quisq; impẽsi' libertati cautũ voluerit, quãto scrupulosior est in evolvenda conceptione verborũ, quibus absq; omni cavillo & circuiti planũ & perspicuum fiat nos esse populum utentem nostris legibus, omni nexu fidelitatis aut clientelæ omniq; jure alieno solutum. Sed ubi subscripta & obsignata fuerint omnia quæ à versutissimis ingeniis ad tollẽdas omnes exceptionũ ambages excogitari possunt, quid erunt ista pręter vocabula artis? pręter cãtiones formularum pręter literas & voces, infirma sanè fidei vincula, nec idoneos obsides

diuturnitatis nisi magnatas ultro sibi legem dicāt, ne ulla spe vel ingētis cōmodi neve ullo prętextu recedere velint à pmissis? Nihil est in hominū societate fide sanctius nihil in rebus divinis jurejurando. Sed si quis, ut ait Tragicus, linguâ juret mentē injuratā gerat, pręsertim regni gratia, quopretio Julius Cęsar jus violandū esse dicebat, & reipsa violavit: jā nihil erit ad decipiēdos simplices efficacius religione sacramenti. Nonne magna pars eorum qui in summo dignitatis fastigio versantur, verum esse comprobant id quod à Lysandro dici solitum accepimus, pueros ludere astragilis, principes pjuriis? Nunquā deerit hominib⁹ ad fraudē paratis color, aut effugiū, ne pacto stetur cujus eos pœniteat, idq; nullis fœderū aut conventionū formulis vitari potest. Idcircò etiā potentissimorū regū ac principum Legati dominorum suorū authoritatē in hāc causā obligare parati sūt ut securitati nostrę cōsulatur. Porrò cōditiones & leges penè dicā horrēdi carminis, quæ postulantur à principibus in altissimo rerum humanarum fastigio constitutis, cum nullam contineant evidentē utilitatē, nec aliud quærant pręter cōtumeliam sceptrigerorum monarcharum, non videntur proponi animo impetrandi, sed ut aliquo justi colore negotium omne pacis aut induciarum conturbetur. Ajunt juris conditores

non esse hominum malitiis indulgendum, idque satis superq; dictat communis sensus, Quid porrò minus ingenuo & candido pectori convenit, quàm id postulare, quod nec tibi prosit, & officiat alteri Sunt qui contéptim traducũt, & sermonibus extenuãt vim illius sive agnitionis, sive declarationis, qua status noster tanquam respublica liberæ gẽtis ab adversa parte nominatur. Sanè nihil inde fit accipientium nec ad vos quidquam redit, nisi quarum rerum possessionem sanguine ac sudore per annos plurimos velut usucapione partam habemus: & quidem ita ut maxima pars Christianarum gentium persuasum habeat, causam nostram optima lege fundari. Sed si spectetur majestas, & immensa magnitudo regis Hispaniarum, vix timida votorum nuncupatione quidquam majus à Deo immortali sperare poteramus. Quis enim unquam credidisset post tã diuturna bella per populorum olim subditũ gesta cum tam potenti regnatore, futurum ut avito patrimonio dejectus, non tantũ recõciliationis spem & præteritorum oblivioné ostenderet, verum etiam sua quodammodo confessione, nos legitimo jure subnixos esse pronunciaret? Id nobis & ad famam honorificentius, & ad spem stabilitatis firmius & ad existimationem vicinorum speciosius videri

deri

deri debet, quàm si disertioribus verbis significarent adversarii nobis in perpetuum cedere, & resignare omnia jura, nomina & obsequia, quibus antea Austriacę domui devincti eramus. Nam hoc pacto libertatis nostræ titulos originem suam caperet ab eorum beneficio, nec ad retrogesta vim suam extenderet. Nos autem publico jure & sacratarum legum authoritate causam nostrã munitam esse dicimus, nec pendêrę ab alieno concussu. Non enim infinitam potestatem permissam esse principibus in Belgas ut iis qui bello victis leges pro arbitratu imponunt; sed adstringi certis privilegiorum ac rituum formulis, à quibus si recedant, nec moniti meliora sequantur, tunc Ordinum sit providere ut respon. benè administretur. Hoc fundamento niti libertatem nostram asserimus nec sine nota prȩvaricationis aliũ titulum ambire debemus: alioqui multum decedet de causæ publicæ dignitate, si fiduciarum jus ad hoc usque tempus habuisse censeamur. Quid quod communi opinione prudentium receptum est jura majestatis in posterorum prȩjudicium nec cedi nec ullo quantumvis longissimo temporis spatio præscribi posse? Reges enim pupillis comparantur in administratione eorum quæ ad statum imperii pertinent, & in integrum re-

stituuntur si quid perperā alienarint. Tutores enim & depositarii sūt publicę salutis, ut rem populi salvā fore & nō eversum iri procurēt ac spondeant. ut depositū custodiāt, nō ut intervertant. Quin & amabilis ille error plerisq; Cęsarib⁹ utiliter insedit, ideò se Augustos appellari quòd imperium augere debeant, nō imminuere, nec debilitare. Aut igitur prorsus excludēda fuit omnis de pace vel induciis disceptatio; aut eo contenti esse debemus ꝙ more majorum, quod incolùmi Regū majestate ꝙ salvo jure salvisq; legibus concedi potest. Hoc pacto satius est à volentibus obtinere minam, quàm talentum per importunam efflagitationē. Ex formula fiduciæ inter bonos benè agier oportet, ex disciplina humanitatis quidquid honoris detulerim⁹ sceptris, & tiaris, dū ea comitas nullam libertati labem aspergat, eo plus cōmoditatis & invidię minus cōsequemur. Id cōsilium nobis datur à magnis regibus optimè erga nos animatis, & quibus rerum nostrarū status ad liquidū perspectus atq; exploratus est: qui nec ob prudentiam facile decipi possunt, nec ob innatam animi generositatem decipere vellent gentem observantissimam ipsorum Majestatis. Cæterum & si magnæ molis deliberatio tardos solet habere progressus, & minimè faciles explicat⁹ in admi-

nistra-

niſtratione populari, ubi tot capita ſunt, tot ſententiæ: tamen illud non eſt in dubio ponendum, quin unum omnes ſentire debeamus. Neque enim tam ad rerum noſtrarum ſummã pertinet conſultare utrum induciæ placeant an bellum, quam omni ope cavendũ eſt ne diſſenſione ac pertinacia (quæ plerumq; rem in diſcrimen adducere ſolet) recta, & reip. ſalutaria conſilia corrumpantur. Facto heic & maturato opus eſt, ne ut in lẽtis & contentioſis deliberationibus ſæpe accidit, ea videantur optima quorum tempus & oportunitas effluxit. Vitia omnia, & incommoda quæ ex armorum intermiſſione metuuntur una re declinari facillimè poſſunt, ſi in medium conſuluerimus, ſi cõcordes erimus, ſi prudẽter & circumſpectè nos geramus: intenti ad omnes eventus ne quid præter exſpectationem imparatis objiciatur. Sed ii qui tàm ſedulò recenſent cauſas formidinum ad alendam in perpetuum diffidentiam, ut ſic inter fratres duret immortale bellum quod ſola contrariæ partis internecione finiri queat, veluti incendium quod ruina reſtinguitur, poſtquam nihil amplius ſupereſt quod exurat: ii tanquam importunæ muſcæ locis impolitis adhæreſcunt, lęvia prætervolãt nec ex adverſo perpendunt quanta bona, quantæ commodi-

tates ex

tates ex induciis sperari debeant. Multi rerum temporumq; consulti in ea sunt opinione, ut existiment magis in rem nostram fore pactionem induciarum, quàm si ex tam diuturno & lamentabili bello processus continuo fiat ad concludendam pacem, quæ (præter quod omnis mutatio sensim ac pedetentim induci debet nec uno impetu trãseundum est ex alio in aliud extremum) forte nec fida, nec diuturna foret. Exemplis enim & vetustis & recentibus compertum est, inducias plerumq; sacratiores esse, ac minus violabiles, quàm fœdera perpetuę pacis Cui experientiæ ratio etiam aliqua suffragatur. Nam cui conventa pax displicet, vix alio pacto potest animum explere, & offensiones suas ulcisci quàm fidem violando. Qui non probant inducias, exspectatione finis dolorem suum frænant, ac moderantur. Quid non commodi sperandum est, ut alia tacitus pretercam, ubi sine mutuo metu ultro citróque commeare licebit? dextras jungere? notas audire ac reddere voces? propinquos & amicos longo post tempore visitare? an non verisimile est ex tali conversatione mentes ejusdem gentis in unum coalituras, quas arma distraxerunt? an non arbitramur fore ut communiter & certatim pro se quisque dirum Martem exsecrentur? an non illud cui-

cuivis liquet, Brabantinos, Flandros, Hannones, Arteſianos & quantum penè eſt Belgarum ſuo imperio ac ditione Archiducum, ardentiori pacis & compoſitionis cupiditate efferri quàm nosmet ipſos? ſi non affectu & animorum inclinatione erga nos, ſaltem commodi ſui ſtudio, & ſpe florentioris fortunæ. Vident enim quod omnibus perſpicuum eſt, res opesq́ue noſtras bello creviſſe, ſuas contrà paulatim atteri velut tabe quadam & ſemper abire in pejus, nec unquam Batavos ac Zelandos meliore loco fuiſſe, quàm in quo nunc ſiti ſunt. Cæterum hæc tanta felicitas non humanis viribus aut cõſiliis, ſed divino favori tribuenda eſt, cujus ope per tot annorum curricula bellum geſſimus cum potentiſſimo terrarũ monarcha. Diſcamus ergo benè ferre magnam fortunam, eamq; reverenter habeamus, ne ex inſolentia ſequatur rerum commutatio Multi temerè & imperitè ſupra modum extollunt potentiam noſtrarum partium, nec ſatis magnitudinem hoſtis expendunt, quo nullus (cur enim ſileatur veritas?) ab orbe condito latius imperitavit. Si quid in eo eſt imbecillum, ideò ſit quia tantæ molis eſt ut ſe toto uti non poſſit, & quia omnis nimia magnitudo ſuis ipſa viribus fatiſcit. Illud quod antè dixi repeto, neque enim ſatis unquam

ce-

celebrare possumus divinã erga nos indulgẽtiam & misericordiam: miraculo tamdiu stetimus contra tot regnorum ac regionum dominatorẽ, cujus immensę ditionis iisdem penè metis ac spatiis, quib⁹ solis cursus, terminãtur. Ea porrò quę divinitus accidũt, & à majore vi proveniũt raro & inusitato Numinis favore, non sunt trahenda in exemplũ nec ad consequẽtiam ꝑduci debent, alioqui sub velo religionis pernitiosè erraremus. Non est ergo cur ob virium nostrarum fiduciam gloriemur, & superbè respuamus sub honestis legibus cõditionem induciarũ. Illud potius vereri convenit, ne si tam pręclaram occasionẽ ex consilio summorum Regũ ac Principũ oblatam repudiemus, serò postcà eandẽ quæramus & quæramur ademptã. Non semper præpotentibus dominis idem manet animus, nec fallaci auræ nimis fidendum est. Fortunam vitro consimilem esse ferunt, resplendet illa quidem, sed levi momento frangitur: eam qui nimis avidè inhiat, malè cũcoquit, & velut dulci temeto victus lymphari ac luxuriare cõsuevit. Æqua mẽs sibi frænos imponit, & fortis apparet in adversis, nec reb⁹ prosperis ultra terminum moderationis evehitur, aut se felicitate corrumpi sinit. Heic occurretur iterum ab iis qui nodũ in scirpo quęrunt, & erit, inquiẽt, ut per

ut per oportunitatem induciarũ hoſtis fortunas ſuas conſtabiliat potentiamq; & opes ita firmet, ut nulla vi poſtea pares ad reſiſtédum eſſe poſſimus. Quaſi verò nũc exiguus ille terrę limbus quẽ inſidemus, cum illius latifundiis ſit ulla ex parte cõferẽdus. Et verò quid obſtat quin & ipſi utamur commoditate pacati temporis? quin ex præcepto medicorũ cavemus in proſpera valetudine ne adverſæ præſidia corrumpantur? quin attenti ſimus ad ærarii vires rectè diſpenſandas? quod quidem nervos eſſe belli fateor, nec diſciplinã ſervari poſſe à jejuno exercitu: ſed & imperii dignitas, & ornamenta pacis ſine tributis ac vectigalibus ſtare nõ poſſunt. Verum ſunt alia longe præſtantiora, quibus populi ſalus, & rerum publicarum fortuna cõtinetur. In eo genere ante omnia eſt erga Deũ Religio, quæ conſcientiã mentis noſtræ regit: eſt item erga homines juſtitia, quæ juris ac legum ſanctione fundat humanam ſocietatem: poſtremo curam morũ bonorum, vigorq; diſciplinæ, ſine qua maximæ res & opes, tãquam corpus anima ſpirituq; defectũ, ſua mole calabaſcunt. Hæc potiſſima fulcra & firmamenta omnis politici ſtatus, quæ cõcuſſa ſunt belli ipſius impetu, pacis beneficio rurſus in priſtinum reſtituenda ſunt, & ſalutaribus conſiliis vin-

cienda,

cienda, quæ per civiles motus penè collapsa fluxerunt. Hoc si fiat, & si sepositis dissensionibus, ac factionibus omnes unum idemq; senserimus, facile nos adversus externā vim tutabimur. Sin invicem collidemur intestinis certaminibus, nō erit recusandum quin malo mulctemur, quod ipsi nobis Marte nostro consciverimus. Equidem assentior eos qui rebus gerendis præsunt, illud in primis spectare debere, quum agitur de finiendo bello, vel ineundis fœderibus, utrum ii, qui pacem proponunt, insidientur temporibus, & id faciant adducti necessitate rerum suarum: an verò spōte, & impulsu benignæ voluntatis aut (quod eodem penè recidit) tædio sumptuum & malorum, quæ bello civili comitantur. Nimis sanè nos circumspicimus, & vires nostras falso modo metimur, si credimus hostem eo loci redactum esse, ut ad indignas majestate sua conditiones delabi cogatur. Ac de Archiducibus quidem, vix ulla probabilis causa est cur dubitetur, quin ex animo pacem malint cum certissima securitate, & omni affluentia rerum optimarum, quàm perpetua bella cum ingētibus impēsis, & quotidiano discrimine subditorum. Placidam eorum mentem adhuc magis mitigat orbitas, & prolis desperatio. Hinc verisimile est eos potius de regundis imperii

imperii finibus eſſe ſollicitos, quàm de propagandis. Ambitio quanquam potentium mentes fatigat, plerumq; tamen friget ubi deficit ſuus hæres. Nec eſt deſperandũ quin regem ipſum Hiſpaniarnm ſeriò pigeat tam diu piſcari aureo reti, tantasque opes effundere gerendo bello cum gente quæ

Per damna, per cædes ab ipſo
Ducit opes animumq; ferro.

Quod autem nonnulli verentur, ne data ultro citroque commeandi facultate, paſſim huc illabãtur, & in viſcera ſtatus noſtri obrepant emiſſarii atque artifices factionum, qui largitionibus & promiſſis, aut (quod utroq; potentius eſt) obtentu religionis, fidem & animos civiũ labefactare conabuntur: id non eſt de nihilo. Sed quorſum alio tendunt leges, & eorum cuſtodes magiſtratus, niſi ut in tales diligenti indagine inquiratur, & adverſus convictos exemplum ſtatuatur? At in tali periculo patientur hebeſcere aciem publicæ authoritatis an curatoris egẽt noſtri Ordines, quaſi rebus ſuis ſupereſſe non poſſint? Si per civiles diſcordiãs, quæ vim imperii reſolvere ſolẽt, non defuit oportuna ſeveritas, an tẽpore pacis aut induciarum jura judiciaq; ſilebunt? Nec eſt quod falſa fallaciq; ſpe lactemur, nobisque palpum ipſi obtrudamus, quaſi principibus

iis qui pacem aut inducias suadeant, tantæ curæ sit, aut esse debeat nostra sal⁹ & incolumitas, ut nunquam passuri sint, quoad in ipsorum erit manu, nos sub hostiũ potestatẽ ac ditionem redigi, ne supra modũ increscat magnitudo vicinorum, ut si nacta sit materiem ambitiosam & Martialẽ, facile impelli possit ad invadẽdam alienam possessionẽ. Reges enim moderatores sũt, & arbitri suarum actionum, nec ab alterius auspicio consilium sumunt. Ut nihil dicam de sinistra curiositate eorum, qui tam temere secretos magnatum recessus, & intimas cogitationes rimantur, quiq; sciunt quod nesciunt: quid opus est conjecturis in re perspicua, quum de contraria eorum voluntate satis liqueat? Nulla ratio suadet, nulla vis cogit ut aliud verbis ostentent, aliud corde meditentur. Talis simulatio non cadit in illustres heroũ animas. Alter bellorum in expertus, & paci semper assuetus ingenio ad eam & affectu totus fertur, adeò ut nullis speciosis cõditionib⁹ à proposito dèmoveri potuerit, quin pacẽ cum Ibero feriret contra multorũ spem & studia minimè obscura, quæ labantem animum in contrarias partes rapere potuissent. Galliarũ Regẽ magnitudinis suæ securũ sola benevolę mentis indoles hortata est, ut & ante nos ingentib⁹ subsidiis adjuverit,

& nunc

& nunc idē animus incitat ut nos ſalvos eſſe velit etiam invitos ac reluctantes, quod optimū eſt miſericordiæ genus. Alioqui quis neſcit naturali divortio reges & reſpublicas inter ſe diſſidere? Sic illis cordi ſum⁹ ut habeant etiā rationē dignitatis, ut ſe reſpiciāt, & famā vereātur, ne quid feciſſe velint ꝙ incōmodis opinionibus materiā, aut occaſionē ſubminiſtret. Illa verò capitalis & pernitioſa opinio lōgè ſegregādaeſt, quę tamē velut oraculū inculcatur multorum mētibus, nimirum nos incolumes & ſalvos eſſe nō poſſe, niſi continenter in armis ſimus, & abſq; ulla miſſione digladiemur more prædonum ac piratarum, quorum vita ſemper ſub ictu eſt, atq; in acie ferri verſatur. Sanè ſi tā dura lege viverem⁹, quis generoſa virtutis indole præditus non optaret ſemel mori potius, quàm hac perpetua ſollicitudine conflictari ut ille purpurarum cultor.

Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet?

Sed nō ita res habet, & tam deteſtandū omen De⁹ avertat Omnia ſecuritatis humanę prędia & pignora nobis ultro ſuppetunt, niſi nobis deeſſe velimus. Adſunt & conſilii authores, & fidei ſponſores Legati maximorum Monarcharum & Principum, qui nos tranquillo animo eſſe jubent, & rata fore

spondent ex persona suorum Dominorum, quęcunque pacto induciarum continebuntur. Neque tamen inficiari velim opus omnino fore, ut præsidiario milite firmentur urbes limitaneæ, finitimæque hostili agro, ne quid ex improviso mali oriatur: Nescio an præ studio ritu Sabinorũ somniem quod velim, sed hac jucunda opinione sustentor, sequuturam mox pacem ubi semel hanc amabilem otii loton degustare susceperimus: Quemadmodum ajunt iis qui ex Clitorio fonte biberunt oboriri vini tædium, ita capiet nos satietas bellandi simulatque dulcedo sequestræ pacis manare ad sensus, & in animos influere occeperit. Aure surda præter labẽdi sunt Sirenum cantus, qui nullam spem incolumitatis ponunt nisi in continuatione miseriarum, atq; in omnium rerum perturbatione, hoc est qui in turbis otium, in naufragio portum quærunt. Ingeniosis hominihus patet uberrima dicendi materies, quũ sinistræ & insidiosæ pacis mala commemorantur. heic lusciniolæ nunquam deest cantio. Nec ego ne nihil timeamus moneo, sed ut timorem nostrum sana ratio, & communis utilitas moderetur, non quæsitæ ex alto causæ suspicionum. Sunt enim nonnulli augures sinistri, judicio suo valdè sapiẽtes, qui non tantum ea quæ ante pedes sunt
vident

videant, ſed etiam in poſterum lõgè præſentiunt. Hi valde, ſcilicet, de perpetuitate imperii, deq; publica ſalute ſolliciti quærunt, etiamſi pactæ induciæ bona fide ſerventur, quod vix futurum ominãtur, dum *metuunt Danaos, & dona ferentes*: quid nobis denique futurum erit ubi tempus pactione definitũ præterierit? Juſtius eos interrogare poſſem, quid nobis hoc puncto temporis fiet ſi oblatas conditiones aſpernati erimus? quid non miſeriam perpeſſuri ſumus. quid non adituri periculorũ, ſi ab omni apparatu parum inſtructis, ab amicorum præſidio derelictis iterum ad cædes & prælia veniendum fuerit? Quid ſi prælio fuſi fugatique erimus, & alia notabili pugna vincamur, ut eſt Martis alea ſemper anceps & incerta? nec nobis res eſt cum imbelli, vel imbecillo hoſte, quã tum arbitramur fore miſerandam conditionem noſtri ſtatus? Hactenus auxilio atq; opibus duorum magnorum Regum adjuti ægre tamẽ ſuſtentavimus, quid futurum eſt ubi repudiato eorum cõſilio ſub cultro ſoli linquemur, ut etiam merito paſſi eſſe videamur quidquid evenerit calamitatis? Jam verò ſi minæ erumpant in nervum, & ſtudio certaminum ad cætera vulnera noſtræ reipub. malorum extremum accedat, diſcordia provinciarum, diſtractioque à comm[...]ni

causa, quæ salus non servare poterit, quum animis virisq; juncti pares non simus?

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες.

Hoc hostis velit, & magno mercentur Iberi.

Tamẽ non desunt, qui hoc exitiale discidiũ authoritate patrii moris, & privilegii cujusdam prærogativa defendunt, ut cum ratione insanire videãtur, quasi in tanta re nihil statui possit nisi conspirantibus in unanimem sententiam omnibus Provinciis: quod quidem verum esse fateor, sed pernitiosissimum exemplo foret tali prætextu quasi per concussionem bono publico remotã objicere, & sanioris partis consensum impedire. Non sunt habenda pro legibus quæ contra salutem reipublicæ tendunt. Nulla re magis cõciderunt potentes populi, quàm libertate discordi, & intempestiva privilegiorum observatione. Nec immerito culpatur Cato. vir alioquin omni laude absolutus, quod quũ patria esset in extremum adducta discrimẽ, nimis antiqui moris retinẽs fuerit, & ita vitã instituerit quasi fato delatus esset in rép. aliquam Platonis, nõ autẽ in facem Romuli. Vir sapiens enim, & bonus civis tempori cõsilia sua accommodabit, ne frustra obnitendo prævalidis, & ingravescentibus vitiis sententiam dicat cui nemo suffragetur, aut obtemperet. Legum oportunitates, ut remedia

media quæ corporibus adhibentur, leniter inflecti debẽt, aut interdum planè tolli, ſi id exigat ſuprema legum omnia norma, ſalus populi. Nulli fuerunt obſervantiores rhetrarum à Lycurgo latarum, quàm Spartani, hoc ipſo gloriebantur, inquit Xenophõ, & ingẽtes animos tollebant, quod humili obſequio ſeſe ſubmitterent patriæ legibus. Quum autem per eas non eſſet permiſſum, ut idem bis præfectus maris crearetur, & tamen omnino tempora poſtularent ut Lyſander eo munere fungeretur: Aracum quẽpiam declararunt titulo tenus claſſis pręfectum, ſed ſpecie legationis totam poteſtatẽ Lyſandro tranſcripſerunt. Iidem quum ea tempora incidiſſent, ut neceſſitati potius quàm cõſuetudini parendũ eſſet, dixiſſe feruntur, dormiant hodie leges. Scipio Africanus quum ad neceſſarium reip. uſum planè opus foret ut ex ęrario pecunia promeretur, nec id facere auderẽt quęſtores, quod ſe lege prohiberi affirmarent: claves popoſcit, & cum dicto ærarium apperuit, ac legem utilitati cedere coëgit. Quæ reip. ſalutaria sũt ea ſalvis legibus, & bono more fieri cenſentur: hoc jus ipſe Jupiter ſanxit, &, ut ajebat magnanimus Hector, optimum eſt auſpicium pugnare pro patria. Si quis itaque ro-

get, quis exitus nos manebit ubi fuerit elapsum tempus induciarum, longè justius ex eo quæram, quem finem habitura sunt hæc civilia bella? quæ mens est nostrorum armorum? quis scopus? quis terminus? Omne bellum justum ac legitimum ea spe & cogitatione suscipitur, ut sine injuria in pace vivatur,

—— Pax optima rerum
Quas homini novisse datum est, pax una triumphis
Innumeris potior.

Pacem intelligo qua sejuncta sit à pactione servitutis aut ignominiæ, quæ nihil habeat insidiarum, quæ talis sit in recessu qualem dulce nomen promittit, Etiamsi nobis ad bellandum obstinatis omnia prospere feliciterq; succedant (quod tamen temerè augurari non oportet, quum Deus oderit nimis avaras & immodestas cupiditates) quod amplius jure nobis est sperandum, quàm ut nostra conservare possimus, neu modum egrediamur inculpatæ defensionis? Non enim si legitima causa fuit cur ab Hispaniarũ Regis sacramento deficeremus, eadem nobis militabit si eos fines excesserimus,

Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Porrò quum nullo non tempore suspecta nobis esse debeat inconstantia rerum humana-

manarum varietasque desultoria fortunæ; tum nunquam magis cohibendi sunt insolentes spiritus, quàm quum omnia ad nutũ & voluntatem fluere videntur. Etiamsi viribus pares essem⁹ (quod est summæ impudentiæ nobis arrogare) etiamsi superiores, tamen in ipsa victoria quæ plerumq; negligentiam creat, & à rectè consulendo abducit, maximè paci studendum est, nec exspectandum donec atrati eam petere cogamur, ut ajebat Demades popularibus suis intempestiva dimicandi cupiditate flagrantibus. Quum perlatus esset Carthaginem nuncius victoriæ Hannibalis ad Cãnas, qua penè ad exitii metam venit Romanum imperium, videbatur nefas injicere ullam pacis mẽtionem: non eo segnius tamen Hanno Barchinę factionis adversarius, quem semper belli contra Romanos suscepti pœnituit, prudẽter hortatus est suos cives, ut in secundis rebus fortuna uti vellent, & de pace potius, quàm de bello cogitarent. * *Nam si*, inquit, *prætermittimus hoc tẽpus quo magis dare quàm, accipere possumus videri pacem: vereor ne hæc quoq; lætitia luxuriet nobis ac vana evadat.* Nec falsus vates fuit. Nam quum tunc temporis ab animis ingẽti lætitia occœcatis repudiata esset ejus sententia, serò postea à Senatu laudata fuit, quum eo redacti essent mise-

* Liv. xxx. Lib.

riarum, ut quas cõditiones antè ferre poterant, eas deinceps suppliciter orando non impetrarint. Mentes enim hominum dulci fortuna quasi inebriantur, ne videre possint quæ sunt ex usu. Quem casum vitare cupiẽs Cęsar* scribit *hoc unũ esse tempus de pace agẽdi, dũ sibi uterq; consideret, & pares ambo viderẽtur: si verò alteri paullũ modo tribuisset fortuna, nõ esse usurũ cõditionibus pacis eũ qui superior videretur, neq; fore æqua parte cõtentũ, qui se omnia habiturũ confideret.* Quũ igitur nostræ vires & opes, cũ immẽsa magnitudine, ac potẽtia Regis Hispanarũ, sine fœdo errore calculi cõferri nõ possint: quę spes? quę fiducia nos inflat ut utilitati, vel necessitati poti⁹ animos submittere dedignemur? Pacẽ quidẽ arbitror magis in rem nostrã, exq; dignitate publica videri: sed quũ in præsentia multis haud expediti cõsilii difficultatibus obsessa sit ad eã via, fruamur interim usura tranquilioris status, & in lucro deputemus, quod tãtisper à mutuis funeribus cessabunt manus, Quid enim? An nondũ satis effusum est fraterni sanguinis? an nondum sceleris & cicatricum pœnitet? Quin potius, si tantopere bella cordi sunt, ferrũ convertimus in hostẽ communẽ Christiani nominis? Illi exercẽdę virtutis seges crescit, illic ad triumphum sacra via ducit, illic honoris cãpus patet At enim

III. Lib. de bello civ.

enim duplex heic difficultas objicitur, quã
niſi ſummoveamus, omnis à publico conſi-
lio ſpes induciorum excludi videtur. Ajunt
enim homines non imperiti rerum, nos o-
pinione hoſtiũ ꝓ infidelibus haberi in cau-
ſa religionis, & in ſtatu politico pro reis læſæ
majeſtatis ac fœdifragis : nec obſtare quod
obſignatis literis pronũciamur liber popu-
lus. ejuſmodi enim teſtificationẽ nõ immu-
tare naturã rerum, quum vulgo dici ſoleat
proteſtationẽ actui cõtrariam nihil operari,
plusq́; in talibus valere quod in receſſu mẽ-
tis occultatur, quàm ꝙ verborum formula
concipitur. Porrò ne hæreticis fidem eſſe
ſervandã, nec principẽ paciſcẽdo cum ſub-
ditis perduellibꝰ ullo nexu obligari : rectius
quidẽ & ex dignitate facturũ, ſi ſe nulla cõ-
vẽtione implicari patiatur, ſin ſecus fecerit,
eum aut ipſo jure non teneri, aut ad majorẽ
cautelam haud difficulter à Romanæ ſedis
Prætore reſtitutionem in integrum, ſeu ab-
ſolutionẽ impetraturũ. Hæc ſpecioſæ dicũ-
tur, & non nihil ex verò trahunt. Tamen ſi
levato velo rem ipſam inſpiciamus, plus
Panici terroris habent, quàm periculi. Nam
quod decreto Conſtantienſis ſynodi ſanci-
tum eſſe fertur, fidem hæreticis ſervari non
oportere; Johãnes Huſſius crudeli ſupplicio
triſte documentum præbet, quàm parum
præſidii

præsidii fuerit in salvocōductu Cæsaris, adversus vim & violētiam purpuratorum patrum, qui hominem innocētissimum vivicomburio sustulerunt. Sed quæsita est latebra perjurio ex calumnia quadã, & malitiosa juris interpretatione. Negant enim Cęsari fas fuisse publicam fidem concedere in fraudem & prejudicium Ecclesiasticæ jurisdictionis. Hieronymo Pragensi commeatum obtulerunt, sed qualē ægrotus leo permittebat bestiis ad se visendum accidentibus, ubi apparebant vestigia

Omnia se adversum tendētia nulla retrorsum.

Verùm simplicius est confiteri, tum factum ipsum prorsus illiberale, atq; in humanum, tum decretum improbum videri, quo labefactatur ab imo fundamentum humanæ socialitatis. Lex illa sanguine scripta per desuetudinem evanuit, nec ulla, quod sciam, exēpla præterea occurrunt ubi fides publicè data vel hæreticis servata non sit. Quod de perduellibus dicitur, scio conventiones eas, quibus principes paciscūtur cum civibus olim imperio suo subjectis, egere multiplici cautione: quum plerumq; nihil altius in magnatum pectora descendat, quum offensarū memoria, cupiditasq; vindictę, licet odium & iras ad tempus concoquant ac dissimulent. Sed quænam firmiora securitatis muni-

munimenta quærimus, quàm ſponſiones maximorum Regũ ac Principum, qui fidem ſuam ex nomine obſtringunt, ne nobis credulitas aliquid apportet damni? Pontifex nũquam ſibi manus ligat, ſed illius brutum fulmen Batava virtus jampridem horrere deſiit, nec ullo tam tenaci vinculo conſtringi poſſunt ingenia Vertumnorũ, quin viam ad effugium reperire queant. Igitur ſecludamus vanas rerum formidines, & diffidētiæ cauſas nimis altè petitas, quibus ſi indulgeamus, nunquàm tot malorum finem videbimus, nũquàm in boni ſpei portu anchoram figemus, ſemper agitabimur tēpeſtatibus civilium turbarum ac diſcordiarũ, Concludam cum Diomede Virgiliano.

—— Coeant in fœdera dextra
Quà datur, aſt armis concurrāt arma cavete.

Deum ex intimo affectu quæſo veneror que, ut quamcunque in partem ſeſe conſilia noſtrorum Ordinum flexerint, ea Patriæ, Libertati, & Eccleſię ſalutaria ſint, atq; ad felicem & exoptatum finem provehantur.

F I N I S.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK